

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ЯК ІНТЕРПЕРСОНАЛЬНОГО СТИЛЮ

У статті описано вплив перфекціонізму на характер соціальної взаємодії молоді. Розширено уявлення про перфекціонізм як особливий стиль міжперсональних взаємин. Представлені результати емпіричного дослідження взаємозв'язку перфекціонізму з домінуванням та доброзичливістю. Встановлено прями зв'язки перфекціонізму з домінуванням та зворотні – із доброзичливістю.

Ключові слова: *молодь, перфекціонізм, суб'єктно-орієнтований перфекціонізм, об'єктно-орієнтований перфекціонізм, соціально-наказовий перфекціонізм, домінування, доброзичливість.*

Постановка проблеми. В умовах соціально-економічних перетворень та динамічних змін соціального способу життя в Україні формується більш вимогливе ставлення до успішної самореалізації особистості молоді людини в соціальній сфері. Відтак, особливого значення набуває вивчення перфекціонізму в системі міжособистісних та соціальних стосунків молоді, оскільки практично кожна з властивостей перфекціонізму відбивається у взаєминах людини із навколишнім світом.

Ряд дослідників описує позитивний вплив адаптивних перфекціоністських тенденцій на характер соціальної взаємодії молоді [7]. Зокрема, емпірично встановлено такі особистісні характеристики студентів з конструктивним перфекціонізмом, як оптимістичність, товариськість, невимушеність у спілкуванні [5].

Проте більшість вчених роблять наголос на негативному впливі перфекціонізму на характер міжособистісних стосунків. Встановлено зв'язок перфекціонізму з автономією (надмірним очікуванням самостійних досягнень) та з соціотропією – міжособистісною залежністю, що виражається у потребі виключно у позитивній взаємодії [8]. Дослідження Л. Данилевич виявили, що прагнення перфекціоніста до вищості в міжособистісних стосунках проявляється у студентів як відсторонення та прагнення до самодостатності, незалежності. Останнє властиве як дезадаптивним, так і адаптивним перфекціоністам. Вищезазначені тенденції призводять до знецінювання міжперсональних відносин, дефіциту здатності до емпатії та встановленню міцних емоційних зв'язків з іншими людьми [4].

У працях Н. Гаранян, Д. Андрусенко та І. Хломова зазначені такі дезадаптивні стратегії студентів-перфекціоністів як демонстрація своєї переваги, пошук вигідного фону задля порівняння, надкритичне ставлення до інших та презирство [1]. І. Грачова зазначає, що студенти з дезадаптивною формою перфекціонізму, характеризуються в учбовому колективі як зверхні, схильні до домінування та маніпулювання іншими людьми [2].

Дж. Мартіном та Дж. Ешбі встановлено, що перфекціоністи характеризуються значно більшим страхом інтимності, ніж особи, що не є перфекціоністами [2].

У контексті соціальної інтеракції проблема перфекціонізму найбільш детально досліджена П. Гевіттом та Г. Флеттом [9]. Дослідниками включено особливий стиль міжособової взаємодії до конструкту перфекціонізму в якості його інтерперсональних параметрів – об'єктно-орієнтованого та соціально-наказового перфекціонізму.

Метою організованого та проведеного нами емпіричного дослідження стало виявлення взаємозв'язків перфекціонізму із стилями міжперсональних взаємовідносин.

Об'єктом дослідження є перфекціонізм особистості.

Предметом дослідження є взаємозв'язок перфекціонізму із стилями спілкування.

Методика та процедура дослідження. У дослідженні приймали участь 628 осіб віком від 14 до 30 років. Середній вік досліджуваних становить 18 років. Серед досліджуваних нараховувалось 402 респондента жіночої статі (64,0%) та 226 чоловічої (36,0%).

Досліджуваним була запропонована методика "Багатомірна шкала перфекціонізму" (автори П. Х'юїт та Г. Флетт, адаптація І. Грачової). Методика містить три шкали: *суб'єктно-орієнтований перфекціонізм* (високі особистісні стандарти); *об'єктно-орієнтований перфекціонізм* (схильність приписувати значущим людям високі стандарти); *соціально-наказовий перфекціонізм* (впевненість або ж відчуття, що інші висувають до суб'єкта нереалістичні вимоги, яким важко, але необхідно відповідати аби отримати схвалення та прийняття) [3]. З метою діагностики особливостей міжперсональних взаємин ми використали методику Т. Лірі [6].

При аналізі результатів дослідження нами були розраховані коефіцієнти кореляції (за Пірсоном) складових перфекціонізму з основними параметрами міжособистісних взаємин "доброзичливість" та "домінування" (Табл. 1).

Взаємозв'язок складових перфекціонізму та параметрів "доброзичливість" та "домінування"

Параметри міжособистісних взаємин	Суб'єктно-орієнтований перфекціонізм	Об'єктно-орієнтований перфекціонізм	Соціально-наказовий перфекціонізм	Загальний показник перфекціонізму
Доброзичливість Я-реальне		-,175**		-,085*
Доброзичливість Я-ідеальне	,115**			
Домінування Я-реальне	,173**	,155**	-,113**	,129**
Домінування Я-ідеальне	,121**	,090*		,112**

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$

Наведені вище дані свідчать про зворотній зв'язок загального перфекціонізму з параметром "доброзичливість" в Я-реальному, та прямі кореляції з параметром "домінування" в Я-реальному та Я-ідеальному.

Отже, прагнення до досконалості пов'язане зі схильністю до конфліктних проявів, наполегливістю у відстоюванні своєї точки зору, тенденцією до лідерства та переваги.

Суб'єктно-орієнтований перфекціонізм має прямі зв'язки з параметром "домінування" в Я-реальному та Я-ідеальному, а також прямо корелює з параметром "доброзичливість" в Я-ідеальному.

Таким чином, високі особистісні стандарти визначають лідерські якості респондентів та можуть сприяти напрямкам вдосконалення взаємовідносин як в бік домінування, так і в напрямку доброзичливості.

Об'єктно-орієнтований перфекціонізм має зворотні кореляції з параметром "доброзичливість" в Я-реальному та прямі кореляції з параметром "домінування" як в Я-реальному, так і в Я-ідеальному. У даному випадку проявами домінування виступають надмірна критичність та прискіпливість.

Соціально-наказовий перфекціонізм показує зворотній зв'язок із параметром "доброзичливість" в Я-реальному. Це пояснюється тим, що сприйняття інших як таких, що висувають непомірні вимоги, унеможлиблює формування доброзичливих зв'язків з ними.

Разом з тим, необхідність відповідати вимогам оточуючих аби заробити їхнє схвалення, не дозволяє будувати свої стосунки у напрямку домінування. Для виявлення особливостей взаємозв'язку загального перфекціонізму та його складових з параметрами "домінування" та "доброзичливість" ми скористались процедурою дисперсійного аналізу. Дисперсійний аналіз виявив статистично значущу різницю середніх значень показників параметру "доброзичливість" (в Я-реальному) залежно від рівня загального перфекціонізму ($p = 0,013$).

Найнижчі середні значення показника "доброзичливість" відповідають високому рівню загального перфекціонізму. Слід зазначити, що при високому рівні перфекціонізму існує максимальне розходження між показниками параметру "доброзичливість" в Я-реальному та Я-ідеальному, що свідчить про низький рівень внутрішньоособистісної конгруентності (рис. 1).

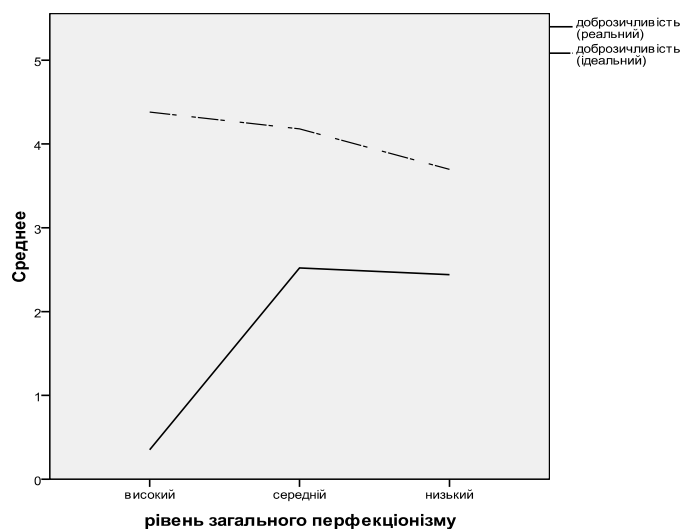

Рис. 1. Значення параметру "доброзичливість" залежно від рівня загального перфекціонізму

Встановлено статистично значущу різницю середніх значень показників параметру "доброзичливість" (в Я-ідеальному) залежно від рівня суб'єктно-орієнтованого перфекціонізму ($p = 0,19$) (рис. 2).

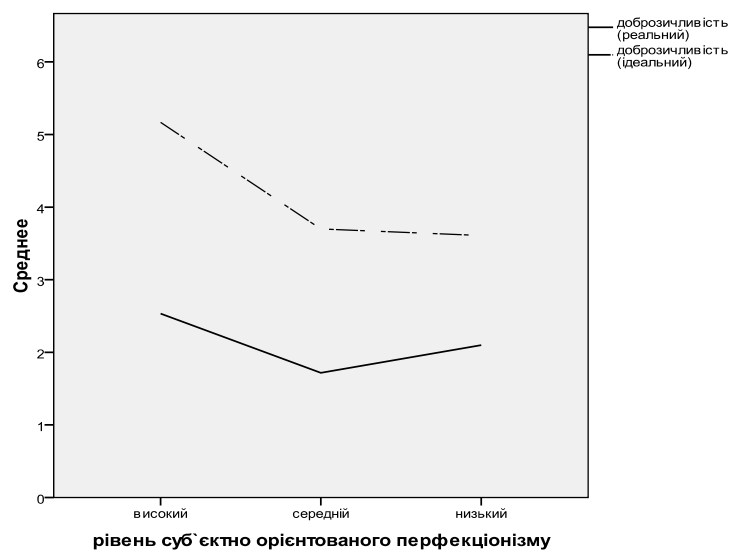

Рис. 2. Значення параметру "доброзичливість" залежно від рівня суб'єктно-орієнтованого перфекціонізму

При високому рівні суб'єктно-орієнтованого перфекціонізму спостерігається більш виражене прагнення вдосконалення взаємовідносин в напрямку доброзичливості.

Встановлено статистично значущу різницю середніх значень показників параметру "доброзичливість" (в Я-реальному) залежно від рівня об'єктно-орієнтованого перфекціонізму ($p = 0,004$) (рис. 3).

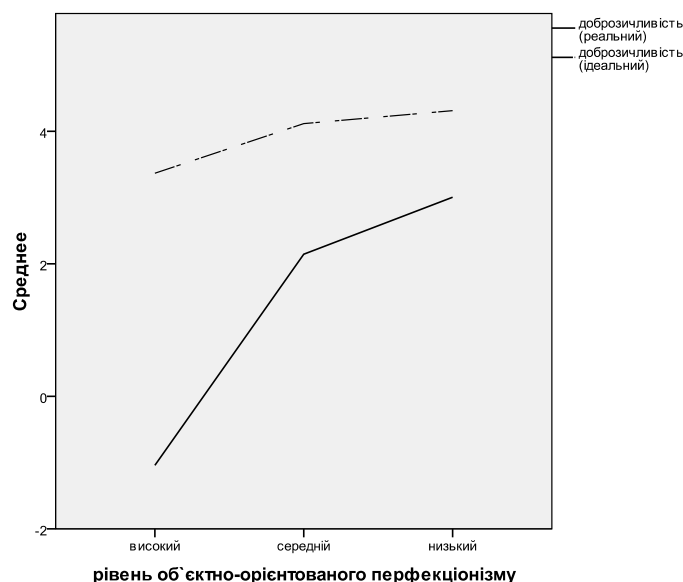

Рис. 3. Значення параметру "доброзичливість" залежно від рівня об'єктно-орієнтованого перфекціонізму

Вищезазначена різниця полягає в зниженні показників параметру "доброзичливість" по мірі зростання об'єктно-орієнтованого перфекціонізму.

Виявлено статистично-значущу різницю ($p = 0,025$) середніх значень параметру "доброзичливість" (в Я-ідеальному) залежно від рівня соціально-наказового перфекціонізму (рис. 4).

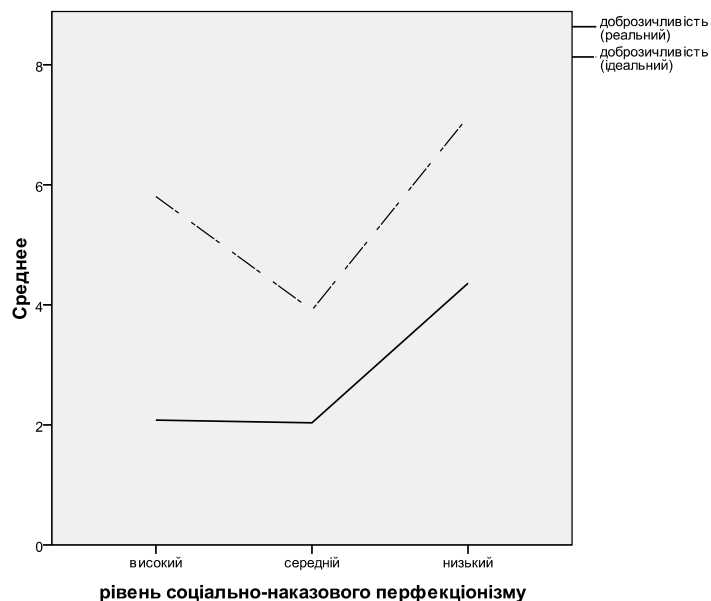

Рис. 4. Значення параметру "доброзичливість" залежно від рівня соціально-наказового перфекціонізму

Для низького рівня соціально-наказового перфекціонізму характерним є прагнення до налагодження доброзичливих стосунків з іншими.

У нашому дослідженні перфекціонізм продемонстрував найтісніші зв'язки із параметром "домінування". Встановлено статистично значущу різницю середніх значень показників параметру "домінування" в Я-реальному ($p = 0,012$) та в Я-ідеальному ($p = 0,000$), залежно від рівня загального перфекціонізму (рис. 5).

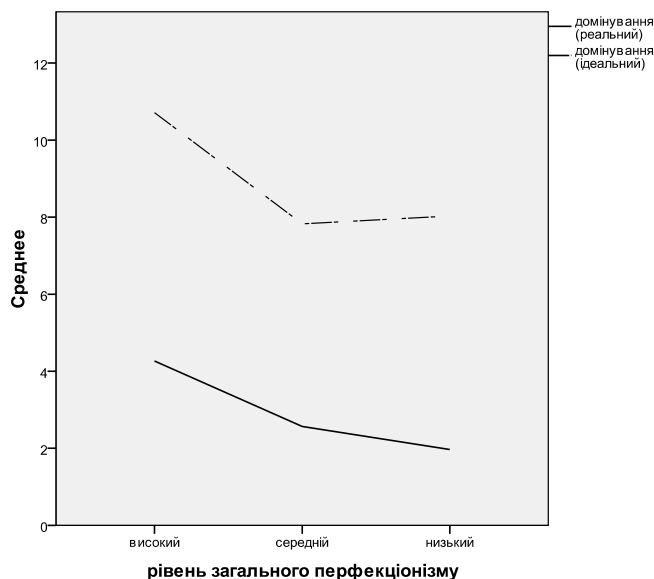

Рис. 5. Значення параметру "домінування" залежно від рівня загального перфекціонізму

Чим вище рівень загального перфекціонізму, тим більш вираженою є тенденція до домінування.

Встановлено статистично значущі зв'язки між рівнем суб'єктно-орієнтованого перфекціонізму та рівнем прояву домінування в Я-реальному та в Я-ідеальному ($p = 0,000$) (рис. 6).

Чим вище рівень суб'єктно-орієнтованого перфекціонізму, тим вищим є прояв домінування та прагнення ще більшої влади.

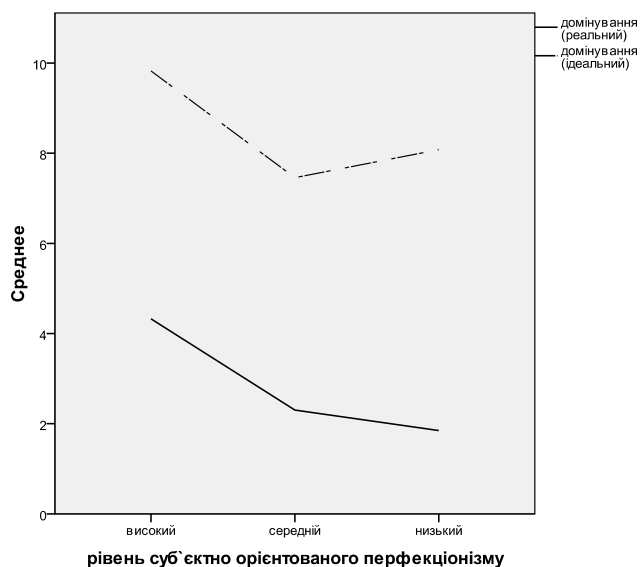

Рис. 6. Значення параметру "домінування" залежно від рівня суб'єктно-орієнтованого перфекціонізму

Встановлено статистично-значущу різницю у показниках параметру "домінування" в Я-реальному ($p = 0,003$) та в Я-ідеальному ($p = 0,023$), залежно від рівня об'єктно-орієнтованого перфекціонізму (рис. 7).

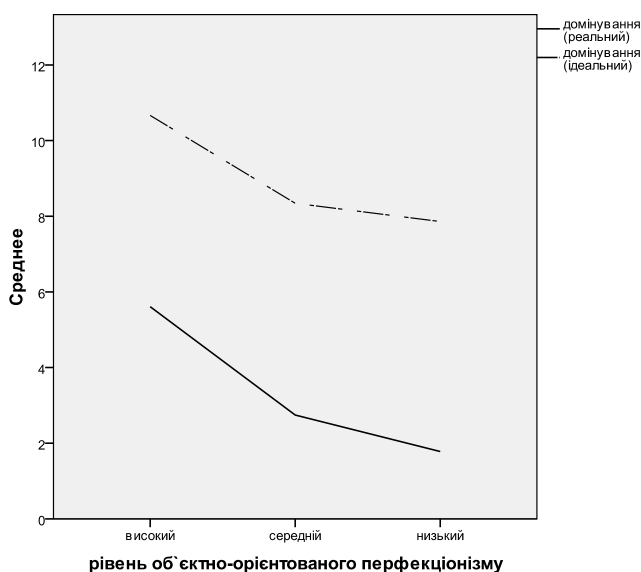

Рис. 7. Значення параметру "домінування" залежно від рівня об'єктно-орієнтованого перфекціонізму

Чим більше рівень пред'явлення вимог до інших, тим більш високими є показники домінування. У даному випадку домінування більшою мірою проявляється як невміння визнати право іншого бути таким, яким він є.

Висновки. Дослідження розширило уявлення про перфекціонізм як особливий стиль міжперсональних взаємин.

Встановлено, що перфекціонізм прямо пов'язаний з домінуванням та зворотно – із доброзичливістю.

З'ясовано, що досліджувані з високим рівнем перфекціонізму проявляють невдоволеність характером взаємовідносин та прагнуть їх вдосконалення у напрямку надмірного домінування або ж альтруїзму.

Прагнення вдосконалення стосунків в напрямку доброзичливості обумовлюється високими особистісними стандартами.

Чим більше рівень об'єктно-орієнтованого перфекціонізму, тим більш високими є показники домінування.

Соціально-наказовий перфекціонізм, перш за все, виступає джерелом невдоволення вже наявним стилем спілкування, прагненням до переваги.

Використані джерела

1. Гараян Н. Г. Перфекционизм и враждебность как личностные факторы депрессивных и тревожных расстройств : автореф. дисс. на соиск. научной степени д-ра психол. наук : спец. 19.00.04 "Медицинская психология" / Н. Г. Гараян. – М., 2010. – 43 с.
2. Грачева И. И. Уровень перфекционизма и содержание идеалов личности : дисс. на соиск. научной степени канд. психолог. наук : спец. 19.00.01 "Общая психология, психология личности, история психологии" / Ирина Ивановна Грачева. – М., 2006. – 210 с.
3. Грачева И. И. Адаптация методики "Многомерная шкала перфекционизма" П. Хьюитта и Г. Флетта / И. И. Грачева // Психологический журнал. – 2006. – Т. 26. – № 6. – С. 73-89.
4. Данилевич Л. А. Перфекціонізм як особистісний чинник академічної обдарованості студентів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психолог. наук : спец. 19.00.01 "Загальна психологія, історія психології" / Данилевич Лариса Арсеніївна. – К., 2010. – 222 с.
5. Ларских М. В. Влияние типа перфекционизма на учебную деятельность студента медицинской академии / М. В. Ларских, С. В. Ларских, Е. А. Семенова // Актуальные вопросы современной психологии и педагогики : [сборник докладов VIII-й Международной научной конференции (Липецк, 24 декабря 2011 г.)]. / Отв. ред. А. В. Горбенко. – Липецк : Издательский центр "Гравис", 2012. – С. 225-232.
6. Практическая психодиагностика. Методики и тексты: Учебн. пособ. / Ред.-сост. Д. Я. Райгородский. – Самара: Издательский Дом "БАХРАХ-М", 2001. – С. 408-418.
7. Soenens В. The intergenerational transmission of perfectionism : parents' psychological control as an intervening variable / В. Soenens, А. Elliot, L. Goossens, M. Vansteenkiste, P. Luyten, В. Duriez // Journal of Family Psychology. – 2005. – Vol. 19. – № 3. – P. 358 – 366.
8. Hong S. Hierarchical confirmatory factor analysis of the revised Personal Style Inventory : Evidence for the multidimensionality problem of perfectionism / S. Hong, M. Lee // Educational and Psychological Measurement. – 2001. – Vol. 61. – № 3. – P. 421 – 432.
9. Flett G. L. Positive versus negative perfectionism in psychopathology / G. L. Flett, P. L. Hewitt // Behavior Modification. – 2006. – Vol. 30 (4). – P. 472 – 495.

Cherpurna H.

PECULIARITIES OF PERFECTIONISM AS INTERPERSONAL STYLE

The impact of perfectionism on the nature of young people's social interaction is described in the article. The idea of perfectionism as a particular style of interpersonal relations is expanded. It is noted that most researchers emphasize the negative impact of perfectionism on the nature of interpersonal relationships. In the context of social interaction the problem of perfectionism is the most detailed studied by P. Hewitt and H. Flett. The researchers included a special style of interpersonal interaction into the construct of perfectionism as its interpersonal parameters – object-oriented and socially-prescribed perfectionism.

The empirical study results of the interconnection of perfectionism with domination and kindness are presented. The study involved 628 people aged 14 to 30 years. The average age of participants is 18. Among the participants there were 402 female (64.0%) and 226 male respondents (36.0%). It is proved that perfectionism is directly related to dominance and backward – to kindness. It has been found that the participants with high level of perfectionism show dissatisfaction with the nature of the relationships and seek to improve them in the direction of over-dominance or altruism. The desire to improve relations in the direction of kindness is caused by high personal standards. It is established that the more the level of object-oriented perfectionism is, the higher the indicators of dominance are. Socially-prescribed perfectionism, above all, is the source of dissatisfaction with the existing communication style, is the desire for superiority.

Key words: youth, perfectionism, subject-oriented perfectionism, object-oriented perfectionism, socially-prescribed perfectionism, dominance, kindness.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2014